

De Navorscher

Vragen

- 10 Johannes Kneppelhout zendt zijn pupil, de jonge schilder Gerard Bilders, op 23 november 1862 een boek toe, dat deze uit het Engels moet proberen te vertalen. De titel is *Julian Home*. Ik heb de auteur van dat werk niet kunnen achterhalen en weet ook niet of die vertaling ooit in druk verschenen is. Wie weet om welk boek het hier gaat?

Ellen du Cloux

- 11 Volgens *De Navorscher XVI* (1866. p. 68) werden in het laatst van 1865 "bij den boekhandelaar van Dooren te 's Gravenhage, twee kaartenboeken verkocht" onder de titel "Zuider- en Noorderprovinciën van Macassar op Celebes Ao 1750". Ik heb niet kunnen achterhalen in welke catalogus deze boeken vermeld stonden. Ook over de verblijfplaats van de kaarten tast ik in het duister.

Alexis Raat

- 12 Op het *Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie* vond ik een artikel over C. Troost zonder bronvermelding. De titel luidt: 'Een heerenpartijtje op de Heerengracht te Amsterdam, in de 18e eeuw. (de "Nelri" van Cornelis Troost).' Uit andere bronnen blijkt, dat dit een artikel van J. Kneppelhout moet zijn, dat na 1873 verschenen is. Wie weet in welk tijdschrift?

Wiesje Backer

- 13 In een brief van 1843 citeert De Schoolmeester een zekere Meyer, die over het hof van Oranje het volgende gezegd zou hebben: "'t Oranje volkjen erkent geen anderen vorst dan een Prinsjen". Wie weet welke Meyer bedoeld kan zijn?

Marita Mathijsen

Antwoorden

De Gorilla van het Aquarium te Berlijn (p. 136, nr. 9). Op 2 oktober 1875 kocht Dr. J. Falkenstein, de leider van de Duitse West-Afrika Expeditie, in Ponta Negra aan de West-Afrikaanse kust van een Portugees een gorilla. De gorilla werd door hem naar Duitsland meegenomen (*Gartenlaube* 1876: 556) en voor 20.000 DM aan Dr. Hermes, de directeur van het Berlijnse Aquarium, verkocht. Sedert 1847, toen de gorilla voor het eerst werd waargenomen, was dit de tweede maal dat een dergelijk beest levend naar Europa werd overgebracht. In 1861 reeds had een levende gorilla 7 maanden deel uit gemaakt van de "No. 1 Collection of Wombwell's travelling menagerie" in Engeland (*Proc. Zool. Soc.* 1861: 278; 1877: 304). De gorilla, luisterend naar de naam M'Pungu, logeerde enige dagen bij Dr. Hermes alvorens hij temidden van de aquaria, 14 brilslangen, 2 orang oetangs en 2 chimpansees van het Berlijnse Aquarium tentoon werd gesteld (*Zoologische Garten* 1876: 336-9).

In september 1876 heeft M'Pungu last van maag- en darmstoornissen. Op 22 November 1876 evenwel stelt Dr. Hermes de lezers van *Der Zoologische Garten* (p. 449) gerust, hij deelt mee dat "Mr. M'Pungu (der Gorilla), um berlinisch zu reden, sich wohl befindet, wie noch nie." Ook het Engelse tijdschrift *Nature* (1876, 14: 200, 242) besteedt in deze periode aandacht aan de Berlijnse gorilla.

In januari 1877 bezoekt de heer Joh. v. Fischer M'Pungu in "seine Glasvilla", hij trof hem aan, spelend "mit seinem Spielgefährten, einem jungen Hund" met wie hij zich "auf das Angelegentlichste" onderhield. M'Pungu kneep de hond "nach Herzenslust nicht unempfindlich in die Weichen." De gorilla zat op een "Sopha" en beet de heer von Fischer bij de begroeting in het been waarmee hij "eine unangenehme Quetschung verursachte." (*Zoologische Garten* 1877: 165-70).

In *Der Zoologische Garten* van 1878 (p. 90-2) staat een verslag van de voordracht van Dr. Hermes over "Der Gorilla des Berliner Aquariums und seine Reise nach London." Hieruit blijkt dat de heer Hermes op 17 juli 1877, tesamen met M'Pungu met het schip 'Castor' vanuit Hamburg naar Londen gevaren is. In Engeland genoot de gorilla veel belangstelling: "Alle Zeitungen, voran die Times, brachten täglich spaltenlange Artikel über M'Pungu, die Königliche Familie, alle Minister und Würdenträger kamen, ihn zu sehen, kurz der Gorilla beherrschte ganz London." M'Pungu stelde "der Zudrang zu den gleichzeitig und in denselben Räumen stattfindenden Vorträgen des vielberufenen Amerikaners Barnum ... in den Schatten." Zeven weken werd M'Pungu in het Londense Aquarium tentoongesteld. Na zijn terugkeer in Duitsland bekeken 40.000 mensen hem gedurende de 8 weken dat hij in Hamburg te bezichtigen was. Zes weken na zijn terugkeer in Berlijn overleed hij plotseling.

In de derde en vierde druk van *Brehms Tierleben* (1890, *Säugetiere* I: 65-6; 1916, *Stugetiere* IV: 690 e.v.) wordt de gorilla van het Berlijnse Aquarium nog genoemd, eerdere en latere drukken heb ik niet geraadpleegd.

Gezien de ruime publieke aandacht die de gorilla van het Berlijnse Aquarium in Duitsland en Engeland heeft gekregen is het niet opmerkelijk dat Vosmaer van zijn bestaan op de hoogte was.